

УДК 371.134:005.334:352(477)

JEL Classification: I22, H75

DOI: <https://doi.org/10.64076/eecsr250708.15>

Кульчицька Н. Є.,

канд. екон. наук, доцент,

Чортківський навчально-науковий інститут
підприємництва і бізнесу Західноукраїнського
національного університету, м. Чортків

ВПЛИВ РИЗИКІВ НА РОЗВИТОК ЗАКЛАДІВ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ОСВІТИ

В умовах децентралізації та трансформації системи публічного управління освітою муніципальні заклади стикаються з новими викликами, більшість із яких пов'язані з наявністю як зовнішніх, так і внутрішніх ризиків. Нині ризики стали постійною характеристикою функціонального середовища, істотно впливаючи на стабільність діяльності та можливості подальшого розвитку освітніх установ у межах територіальних громад.

Вони можуть виникати на всіх етапах реалізації освітньої політики. До ключових груп ризиків належать: фінансові, управлінські, кадрові, інфраструктурні та соціально-демографічні. Їхня присутність значно ускладнює процес стратегічного планування, впровадження освітніх програм, забезпечення доступу до якісної освіти, а також оновлення матеріально-технічної бази [2, с. 10].

Економічна криза, викликана пандемією COVID-19, мала серйозні фінансові наслідки передусім для закладів вищої освіти, але також істотно вплинула на середню та дошкільну освіту. Найбільш характерними для цього періоду стали два явища: порушення стабільності державного фінансування й необхідність переходу на дистанційне навчання.

Серед найвагоміших груп ризиків вирізняються ті, що пов'язані з фінансуванням. Йдеться насамперед про проблеми, пов'язані з розподілом освітньої субвенції від МОН, обмеженими бюджетними можливостями та залежністю від позабюджетних надходжень. За умов хронічного дефіциту фінансових ресурсів, платні освітні послуги та залучення додаткових джерел фінансування стають основними засобами забезпечення функціонування закладів. У таких умовах зростає ризик затримок та

недостатності бюджетних надходжень, нецільового використання коштів і виникнення непередбачуваних видатків [1, с. 150].

У сучасній політичній ситуації найбільшим системним ризиком виступає збройна агресія російської федерації проти України. Війна, що почалася 24 лютого 2022 року, суттєво вплинула на всі сфери життєдіяльності, зокрема й на освітню галузь, яка зазнала втрат у матеріальних ресурсах, людському капіталі та фінансовій стабільності.

Окрему групу становлять законодавчі ризики, що виникають через зміну стратегічних пріоритетів державної політики у сфері муніципальної освіти, недосконалість нормативно-правових механізмів на місцевому рівні, суперечності в законодавстві та неоднозначність тлумачення окремих норм.

Оскільки розвиток муніципальних освітніх установ значною мірою залежить від підвищення ефективності їхньої економічної діяльності, актуалізуються й економічні ризики. Вони напряму пов'язані з економічними тенденціями як на регіональному, так і на національному рівнях. Унаслідок цього зростає попит на освітні послуги та наукові розробки, але водночас і ризик монополізації освітнього ринку, що знижує конкурентоспроможність муніципальних закладів.

Глобальна економічна криза справила суттєвий негативний вплив на розвиток системи муніципальної освіти. Зокрема, спостерігалось зниження доходів, зменшення економічної активності учасників освітнього процесу, скорочення обсягів бюджетного фінансування та обмеження витрат на освітню, наукову й господарську діяльність. Водночас знизився рівень матеріального стимулювання науково-педагогічних працівників, що в перспективі може призвести до зниження якості викладання та уповільнення темпів розвитку освітньо-наукового середовища.

Одним із найбільш стримувальних чинників розвитку муніципальної освіти є суттєве зниження платоспроможного попиту населення в умовах економічної нестабільності, а також погіршення демографічної ситуації, що виливається у скорочення кількості учасників освітнього процесу.

Соціальні ризики, як правило, є похідними від загального політико-економічного стану суспільства. На сьогодні одним із найбільш критичних чинників для системи муніципальної освіти в Україні є негативна демографічна динаміка. Цей процес ще більше загострився внаслідок повномасштабної військової агресії російської федерації: зростання

кількості емігрантів серед учнів, студентів і науково-педагогічних кадрів призвело до зменшення наповнюваності закладів та втрати інтелектуального потенціалу. Зниження доходів освітніх установ, частково компенсоване підвищенням вартості освітніх послуг, напряму пов'язане зі зменшенням чисельності молоді [1, с. 152].

У контексті стратегічного переходу економіки України на інноваційний шлях розвитку важливо забезпечити високоякісну підготовку випускників шкіл, що вимагає адекватного фінансового забезпечення системи вищої освіти. Використання нових моделей фінансування дає змогу поєднувати державну підтримку з ринковими механізмами організації освітнього процесу. Конкуренція між закладами вищої освіти за студентів, орієнтація на індивідуальні освітні потреби та запити територіальних громад, а також підвищення якості освітніх послуг, включаючи платну форму, сприяють залученню додаткових ресурсів для розвитку закладів муніципального рівня.

Отже, ризики є невід'ємним елементом зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування муніципальних закладів освіти. Водночас ефективне управління ризиками створює передумови для зміцнення освітньої системи, підвищення її адаптивності та стійкості. Саме це є ключовим чинником сталого розвитку освітньої інфраструктури територіальних громад.

Список використаних джерел

1. Заблоцька А. В. Децентралізаційні ризики у питанні фінансування закладів освіти України. *Науковий вісник: державне управління*. 2020. № 2. С. 149-159.
2. Кобідзе Н. Підходи до типологізації ризиків діяльності закладу вищої освіти як суб'єкту ринку освітніх послуг. *European Journal of Economics and Management*. 2021. Vol. 7, Iss. 3. P. 9-14.

